şeşte cu desăvîrşire orice încercare de încadrare în timp al vreunei piese; d) unele dintre acestea sînt falsuri notorii, dar sînt considerate a fi autentice (ex. *Statuetele* egiptene (M. Br.-E. 439; E. 440) de la p. 138, care ca şi scarabei (M. Br.-E. 433 — fig. 56 —; E. 434; p. 137) au fost achiziţionate foarte probabil de Fr. Binder, în timpul călătoriilor sale, de la un negustor de antichităţi); e) cum materialul expus este enorm, fiind produsele diferitelor civilizaţii, o descriere corectă a lor se putea efectua numai de către specialişti în adevăratul înţeles al cuvîntului; ori, maniera în care ne sînt descrise obiectele nu ne confirmă acest lucru. Generalul este predominant, inexistenţa unor cunoştiinţe temeinice în materie este uşor vizibilă cu prilejul parcurgerii descrierilor.

A doua parte a lucrării este traducerea în limba engleză a *Catalogului* (p. 157—234), realizată de *Sanda Marta* (Muzeul Brukenthal). Remarcăm bunele intenţii ale editorilor şi coordonatorilor de a realiza o lucrare utilizabilă şi de către cercetătorii străini, dar traducerea nu credem că va putea aduce cinste publicaţiei în cauză. Alegem, spre exemplificare, un fragment legat de „mumia“ amintită mai sus: „The mummy of an oficial employee, it is presented in the original sarcophagus with painted lid, it reprezents the caracter, fragments of mummy of a bird, near by. *Good*“ (p. 222). Fraza este caracterizată prin existenţa greşelilor de ortografie, de topică, de exprimare etc.

Dacă iniţiativa şi organizarea expoziţiei cu tematică „exotică“ de la Sibiu se poate considera un lucru demn de luat în seamă şi o reuşită, în schimb „ghidul“ acesteia — deşi a apărut în condiţii grafice deosebite! — este neclar, confuz. Credem că şi *Catalogul*, recenzat cu acest prilej, ne dovedeşte încă o dată că posedînd anumite cunoştinţe generale nu te poţi încadra în circuitul internaţional de valori.

MIRON CIHÓ

Stat, societate, naţiune. Interpretări istorice,
Îngrijit de Nicolae Edroiu, Aurel Răduţiu, Pompiliu Teodor, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982, 418 p.

Volumul *Stat, societate, naţiune* este o culegere de studii a mai multor istorici români aparţinînd unor generaţii diferite, din toate marile centre de cercetare istorică din România şi care îl omagiază pe cel mai mare istoric român în viaţă, acad. prof. dr. David Prodan, cu ocazia împlinirii a 80 de ani de viaţă şi peste 50 de ani de cercetare ştiinţifică.

Studiul ce deschide culegerea este dedicat de Pompiliu Teodor personalităţii istoricului omagiat, fiind urmat de bibliografia operei lui David Prodan (întocmită de Nicolae Edroiu). Studiul, pertinent şi echi-

https://biblioteca-digitala.ro

librat, trece în revistă activitatea științifică și publicistică a istoricului clujean, a cărui operă a fost „durată sistematic, cu abnegație, cu curajul renunțării la tentațiile facile“ (p. 34), fiind fixată „fără ambiții deșarte“ în prim-planul istoriografiei contemporane, românești și europene.

Culegerea de studii este structurată în trei mari categorii, stabilite de editori în titlu: stat, societate, națiune, ca răspuns la îndemnurile formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în *Expunerea cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului*, prezentată la Plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 1—2 iunie 1982, la adresa istoricilor și cercetătorilor din domeniul istoriei din patria noastră. Promptitudinea răspunsului face cinste istoriografiei românești contemporane, care, în numai cîteva luni de la formularea îndemnurilor secretarului general al partidului, au editat avest volum de studii istorice de foarte înalt nivel.

Spațiul tipografic nu ne permite să ne ocupăm de toate studiile publicate în prezentul volum, ci doar de unele pe care le considerăm interesante din punctul de vedere al cercetărilor noastre. Volumul începe cu studiul lui Radu Popa dedicat unui cnezat românesc din Hațeg *(Cnezatul Rîu Bărbat)*, pe care îl tratează în maniera cu care ne-a obișnuit deja, frontal, foarte curajos, dar și extrem de documentat. Apelul la informațiile contemporane, într-o manieră exhaustivă, este dublat de o metodă de cercetare verificată în cazul studiului despre Țara Maramureșului, publicat în 1970, prin care R. Popa s-a consacrat definitiv în istoriografia românească contemporană. Acest studiu este, de fapt, introducerea la o altă monografie, dedicată Țării Hațegului, pe care specialiștii o așteaptă cu interes.

Fără îndoială, foarte interesant este studiul lui Șerban Papacostea intitulat *Tratatele Țării Românești și Moldovei cu Imperiul otoman în secolele XIV—XVI: ficțiune politică și realitate istorică*, în care autorul analizează împrejurările în care au fost scoase la lumina zilei așa-numitele *capitulații* și rolul pe care l-au jucat în împrejurările politice din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și din secolul al XIX-lea, încorporate în esență în tratatul de pace de la Kuciuk-Kainargi (1774). După ce analizează istoriografia problemei, autorul aduce în dezbatere un nou izvor, neutilizat încă: scrierea lui Filippo Buonaccorsi Callimachus, intitulată *Ad Innocentium VIII de bello Turcis inferendo oratio*, pe baza căreia S. Papacostea reușește să convingă pe cititor că atitudinea de negare a *capitulațiilor* de istoriografia noastră mai veche nu este fondată. Concluzia autorului este că: „Fără îndoială, textele înmînate de boierii români puterilor europene în timpul războiului ruso-turc din 1768—1774 și cele apărute după această dată ... nu au un caracter autentic ... De fapt realitatea și tradiția care o exprima au coexistat de-a lungul secolelor; și tocmai de aceea plăsmuirile patriotice din anii 1772—1774 sînt atît de apropiate de *prototipurile pierdute pe care încercau să le reconstituie*“ (p. 104—105).

https://biblioteca-digitala.ro

Profesorul Sigismund Jakó face bilanțul cercetărilor privind intelectualitatea din Transilvania *(Despre cercetările privind începuturile intelectualității din Transilvania)*, în contextul istoriei sociale din evul mediu românesc. Renumit prin cercetările de istorie a culturii transilvănene din evul mediu, profesate mai ales în ultimele două decenii, prof. S. Jakó se remarcă prin adînca cunoaștere a datelor de natură istorică și culturală, cu specială privire la Transilvania, de actele căreia s-a ocupat cu precădere în vederea editării lor în *corpusul* național de documente. Punctul de vedere enunțat cu această ocazie merită, în orice caz, a fi primit cu seriozitate de cercetarea științifică românească contemporană.

O excelentă impresie lasă studiul tînărului cercetător Doru Radosav, atît ca informație, cît și ca analiză a mediului cultural din Banat și sudul Transilvaniei din secolul al XVII-lea. Studiul său *Carte și lectură în cadrul umanismului în Banat și sudul Transilvaniei (sec. XVII)* este rodul unei cercetări sistematice, de loc facile, de peste un deceniu. Seriozitatea autorului este dublată de o cultură remarcabilă, ceea ce-i permite o analiză pertinentă și complexă a fenomenului umanist la românii din Banat și sudul Transilvaniei. O atenție specială merită efortul său de a identifica *ex-librisurile* lui Mihail Halici-tatăl.

O problemă de actualitate pune Alexandru Duțu în studiul său *Conștiință națională și mentalitate țărănească*, atunci cînd afirmă că: „Pînă în acest moment nu știm despre sate decît ceea ce ne permite să întrevedem clasa dominantă, aceea care folosește scrisul și consemnează gîndurile și comportamentele locuitorilor satelor". Fiindcă, așa după cum consemnează însuși autorul, „...istoria unei țări nu mai poate fi scrisă urmărind numai imaginea pe care și-a construit-o despre sine clasa dominantă, aceea care a deținut mijloacele de comunicare prin scris, așa după cum nu mai poate fi redusă la o singură experiență istoria unui continent în care marile popoare au dat adeseori o imagine deformată a popoarelor pe care le-au dominat sau au dorit să le țină în umbră" (p. 270). După ce analizează mai multe aspecte ale acestei „tăceri", Al. Duțu îndeamnă la editarea unui corpus al însemnărilor făcute de elita satului, care ar ajuta reîntîlnirea cu sutele de mii de români, respectiv cu „lumea care tace" și care, prin aceasta, s-ar adăuga milioanelor de țărani din Europa, tot mai prezenți în istoriografia contemporană.

Fără a contesta valoarea celorlalte studii publicate în această culegere — subliniem că unicul criteriu al selecției noastre este acela al interesului autorului recenziei față de unele aspecte ale istoriei noastre naționale —, renunțăm a le mai prezenta, din rațiuni de spațiu tipografic, așa după cum am mai afirmat la începutul acestor însemnări pe marginea volumului. Trebuie însă să menționăm satisfacția noastră față de faptul că istoria medie a României are o pleiadă de slujitori de înaltă valoare, din care o bună parte a lor au avut privilegiul de a omagia pe cel mai bun dintre ei.

GHEORGHE GORUN

https://biblioteca-digitala.ro